

א בקדמון ברא יי ית
 עמיא ויה ארעא: ג
 וארעא ויה עריא
 וריקניא וזישוכא על אפי
 ודומא ודחא מן קדם יי
 מלשנא על אפי מלא: ג
 ואמר יי לזי גזורא ודזה
 גזורא: די וזא יי ית
 גזורא ארי מל ואפריש יי

פניני תרגום יזכרתו

פרשת קרח

חידושים ופנינים
 בפרשנות המקרא
 מתרגום יזכרתו מן עזריאל

הרב מאיר שמיד

**פניני תרגום יונתן
הרב מאיר שפריר זצ"ל**

מחבר הספר
"משמעות האותיות"

כל הזכויות שמורות
בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות:

05832-628-54
0686762@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל:
0686762@gmail.com

נשמח לקבל הארות והערות

☎ 050-412-452-4
✉ Kasetgraf@gmail.com

נידוני הפרשה בתרגום יונתן

- וַיִּקַּח קָרַח ♦ קרח היה חולק על רבו והורה הלכה בפני משה..... ד
- וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו ♦ מה היא השמועה ששמע משה?..... ו
- וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם ♦ קריאה לשלום או למלחמה?..... ח
- הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֹר לֹא נַעֲלָה ♦ צרור גידופים? או שייכות בין תחילת דבריהם לסופם?..... ט
- וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת כָּל הָעֵדָה ♦ המטרה הסופית של קרח - להעביר את משה ואהרן מהעולם!יא
- הָאִישׁ אֶחָד יִחָטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף ♦ אינו מן הראוי? או אינו משתלם? - ביאור טענת משה ואהרן..... יב
- וַיִּלָּךְ אֶל דָּתָן וְאֲבִירָם ♦ מדוע הלך משה אליהם?..... יד
- סִוְרוּ נָא מַעַל אֱהִי הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה ♦ דתן ואבירם מחויבים היו מיתה עוד מילדותם!..טו
- וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סָבִיבֵתְהֶם נָסוּ לְקָלָם ♦ לקולם של מי - מה היה הקול הזה?..... יז
- בְּהִקְהַל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיִּפְּטוּ אֵל אַהֲל מִיֶּעֱדָה וְהָיָה כִּסְהוּ הָעֵגֶן וַיִּרְא כְּבֹד ♦ אחרי כל המעשה של קרח היה שלב שבני ישראל בקשו להרוג את משה ואהרן?..... יט
- כִּי יֵצֵא הַקְּצֹף מִלִּפְנֵי יי ♦ תאור של מצב? או שם של מחבל?..... כ
- הֵן מִיַּעַן אֲבָדְתוּ כָּלְעו אֲבָדְתוּ ♦ ביאור לשון האבידה שהשתמשו בו בנ"י על עדת קרח!..... כב
- בְּרִית עֲלָח ♦ מה היא ברית המלח?..... כג

פרשת קורח

וַיִּקַּח קָרַח • קרח היה חולק על רבו והורה הלכה בפני משה

(במדבר טז, א) וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קָהָת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי דָאוֹבָן:

מה פירוש הלשון 'ויקח' שנאמרה בפסוק, מהו הדבר אשר לקח קרח?

אונקלוס מתרגם 'ואתפליג קרח' - 'ונחלק קרח', כלומר ש'ויקח' אינו מלשון נטילה אלא מלשון **חלוקה**, על שם **המחלוקת** שעשה עם משה רבנו.

וכבר העיר האוה"ח על פירוש זה, שמשמעות הלשון 'לקיחה' היא **לקיחת איזה דבר**, ולדברי אונקלוס קרח לא לקח דבר אלא נחלק. ולכאור' רש"י יישב את דברי האונקלוס, שלשון הלקיחה מתפרש על **שלקח את עצמו** לצד אחד, להיות נחלק מתוך העדה, לעורר על הכהונה, וזהו 'ואתפליג'.

במפרשים נאמרו פירושים נוספים, יש שפירשו ש'ויקח' מורה על מה **שלקח קרח את דתן ואבירם ואון בן פלתי למחנהו**. ובדעת זקנים הביא את דברי הגמ' (סנהדרין קט:): **שלקח מקח רע לעצמו** (עסק המחלוקת שתוצאותיו ידועות).

ת"י מפרש באופ"א ומכניס בלשון 'ויקח' את האגדה הידועה:

וְנָסִיב גּוּלְיִיתִיָּה דְּכוּלָּא תִּיכְלָא, קָרַח בֶּר יִצְחָר בֶּר קָהָת בֶּר לֵוִי, וְדָתָן וָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב, וְאוֹן בֶּר פִּלֵּת בְּנֵי דָאוֹבָן:

[ויקח בגד שכולה תכלת, קרח בן יצחק בן קהת בן לוי, ודתן ואבירם בני אליאב, ואון בן פלתי בני דאובן]

לדברי ת"י לשון הלקיחה נסוב על לקיחת הטלית שכולה תכלת. אגדה זו המוזכרת במדרש (הובאה ברש"י) מתוארת כאחד ממעלליו של קרח, אך לדברי ת"י סיפור הטלית הוא הדבר הראשון שאירע עם קרח ועמו פותחת הפרשה.

יתכן שפירש כן משום שהבין שיש קשר בין סוף הפרשה הקודמת העוסקת במצות ציצית, לתחילת פרשה זו, ולכך פירש שהאירוע הראשון היה עם הטלית שכולה תכלת¹.

ת"י ממשיך בדרך זו גם בפסוק הבא וכך מתרגם את 'ויקומו לפני משה':

וְקָמוּ בְּחוּצָא וְאוּרֹוּ הִילְכְתָּא בְּאַנְפֵּי דְּמִשָּׁה עַל עֵיסַק תִּיבְלָא, מִשָּׁה אָמַר אֲנָא שְׁמַעִית מִן פּוּם קוּדְשָׁא יְהֵא שְׁמִיָּה מְבֹרָךְ, דְּצִיצִית יְהוֹן מִן חִיּוּד, וְחוּטָא חַד דְּתִיבְלָא יְהִי בֵּיהּ. קֶרַח וְחִבְרֹי עֲבָדוּ גּוֹלִיין וְצִיצִיתָהוֹן בּוֹלְהוֹן דְּתִיבְלָא מַה דְּלֹא פִקִּיד יִי. וּמְסַעֲדִין לְהוֹן גּוֹבְרִיא מְבַנִּי יִשְׂרָאֵל מֵאַתָּן וְחֻמְשִׁין אֲמַרְבְּלִי בְּגִישְׁתָּא מְעַדְעִי זְמַן לְמִיטֵל וּלְמִישְׁדִּי, מִפְּרִשִׁין בְּשִׁמְהוֹן:

[ויקומו בחוצפה והורו הלכה בפני משה על ענין התכלת, משה אמר אני שמעתי מפי הקדש יהי שמו מבורך, שציצית יהיו מלבן וחוט אחד של תכלת יהיה בו, קרח וחביריו עשו בגדים וציציות כולם של תכלת מה שלא ציוה ה'. ועזרו להם אנשים מבני ישראל מאתים וחמישים ממוני העדה קרואי מועד לנסוע ולחנות, מפורשים בשמותם]

השתלשלות אירוע זה מובאת במדרש תנחומא (כאן) בתוספת פרטים:

עַמְד קֶרַח וְעֵשָׂה לָהֶם מִשְׁתָּה, וְנִתְעַטְפוּ כָּלָן בְּטִלְיֹות תִּכְלֹת. וּבָאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן לְטַל מִתְּנוּתֵיהֶן חֲזָה וְשׁוֹק הָיְמִין. עֲמָדוּ כְּנָגְדוֹ וְאָמְרוּ לָהֶם, מִי צִוָּה אֲתָכֶם לְטַל כֹּה, לֹא מֹשֶׁה. לֹא גִיתָן לָכֶם כָּלוּם, שְׁלֹא דְבַר עַמּוֹ הַמָּקוֹם מָזָה. בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ לְמֹשֶׁה. הִלָּךְ מֹשֶׁה לְפָיֶסְן. מִיָּד עֲמָדוּ כְּנָגְדוֹ.

1. כך משתמע גם מדברי הגמ' בסנהדרין (קי. הנ"ל) שאשת קרח קנטרה על דברי משה רבנו. ולאחר ששמעה שציוה על הציצית יעצה לקרח לקחת הטלית שכולה תכלת וכו'.

נקודה מעניינת מתוארת בת"י, שעדת קרח הורו **בפועל הלכה בפני משה, ופטרו את הטלית שכולה תכלת מציצית**. ובשונה ממה שמשמע מהמדרש שהיה רק דין ודברים וליצנות סביב נושא זה. והנה בגמ' סנהדרין (ק). נאמר שקרח היה 'חולק על רבו', אך בת"י מבואר שעדת קרח אף הנהיגה בפועל נגד דעת משה רבנו, והטלית שכולה תכלת שלבש קרח היתה **ללא חוטי לבן**.

ויש כאן חידוש במושג 'מורה הלכה בפני רבו', שלכאורה המורה הלכה אין חטאו בכך שמורה הוראה שאינה נכונה, אלא **עצם ההוראה שהיא בפני רבו או במקומו היא החטא**.² ואילו כאן מדובר על הוראה שהיא **טעות מוחלטת**, ובת"י הגדיר זאת כ'מורה הלכה בפני רבו' למרות שכאן חלקו על הרב והורו לא כדבריו.

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו • מה היא השמועה ששמע משה?

(במדבר טז, ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו:

מה הפירוש 'וישמע משה' הלא נאמר 'ויאמרו אליהם', ומניין יעלה על הדעת שלא ישמע? (לשון האוה"ח). עוד יש לידע מדוע נפל על פניו?

במפרשים פירשו שאין כוונת הכתוב לשמועה מסוימת שלא התפרשה בפסוק, אלא הכתוב בא לומר **ששמע שמע את דבריהם** ומכח זה נפל על פניו.

2. וכן מבואר בגמ' עירובין סב: העוסקת בענין זה. וכך היה עם נדב ואביהו שלאחד השיטות הורו הלכה בפני משה רבם, על אף שהק"ו שעשו היה נכון וההוראה היתה נכונה (ראה לעיל פרשת שמיי). וכן אצל דוד שכרה שיתין ולמרות שידע שמותר לכתוב את השם ולהשליכו לתהום שאל והמתין להוראתו של רבו - אחיתופל שהיה שם (רש"י סוכה נג. ד"ה מי). וכן אצל שמואל הנביא שהורה ששחיטה כשרה בזר בפני עלי הכהן (ברכות לא:).

מעניין הדבר שהרמ"ע מפאנו, בסדר הגלגולים שלו, מביא בשם האר"י הקדוש, על מה שאמר בלעם הרשע **וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֵל** (במדבר כד כג). אמר בלעם - **לי אין תקנה, אבל לקרח יש תקנה** - מִשְׁמוֹ אֵל - הוא שמואל הנביא אשר עתיד לתקן את קרח! (שמואל היה מצאצאיו של קרח, וקרח שפיקח היה ראה זאת ברוה"ק - ששמואל השקול כמשה ואהרן יצא מחלציו, ובגלל זה התחיל את כל המחלוקת וכדאיתא ברש"י). ובספר 'מעדני שמואל' מבאר, מדוע רצה עלי הכהן להמית את שמואל כשהורה הלכה בפניו, משום שידע ששמואל הוא התיקון של קרח, ובא לתקן חטא זה של הורה הלכה בפני רבו, ולכן כשראה שתיכף כשעמד לפניו הורה שמואל הלכה בפניו, רצה להורגו כי ראה שחזר עם תכונותיו של קרח, ומוטב שימות קטן. אך בגלל תחנוניה של חנה שאמרה **אל הנער הזה התפללתי** - כלומר שנער זה נולד מכח **תפילות** ואין בו את **תכונותיו של קרח** הסכים להשאירו בחיים.

והנה בטעם נפילת משה על פניו נאמרו בזה כמה שיטות. ברש"י נראה שהנפילה היתה ביטוי לכך שהתרשלו ידיו מפני המחלוקת, משום שזה עתה בידם הסרחון הרביעי. וי"א שנפל לתפילה - שנפילה היא אחת מהלשונות של תפילה (רשב"ם). וי"א לנבואה (אב"ע). וי"א שנפל בשביל להראות הכנעה כעבד המשתחוה לפני השררה (אוה"ח).

אולם בת"י מבואר שמשה שמע דבר נוסף, שלא נאמר לו בעת שנקהלו עליו, ומחמתו נפל:

**וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה הֵיךְ קִנְיִן כָּל חַד מִנְהוֹן יַת אֲנִתִּיהָ, לְאַשְׁקִיזָהּ מֵיָא
בְּדוֹקִיא מִטּוֹל מֹשֶׁה, וְנָפַל עַל אֲנָפּוּי מִן כִּיסוּפָא:**

**[וישמע משה איך מקנין כל אחד מהם את אשתו, להשקותה מים
הבודקים מפני משה, ויפול על פניו מבושה]**

הרי שסיבת נפילת משה היתה מחמת הבושה ששמע שקינאו עדת קרח לנשותיהם להשקותם 'מים הבודקים' - מי סוטה, משום שחשדו במשה רבנו. וכך נאמר בגמ' (סנהדרין קי.):

**אמרו מה שמועה שמע, מלמד שחשדוהו באשת איש, שנאמר
(תהלים קז, טז) 'זיקנאו למשה במחנה'.**

והנה בגמ' למדו זאת מהפסוק בתהלים 'זיקנאו למשה במחנה' שהוא לשון קינוי של סוטה. אולם בת"י כאן מבואר שדייק זאת מלשון הכתוב 'וישמע משה', שהיתה כאן שמועה נוספת מלבד מה שאמרו לו כל העדה בעת שנקהלו עליו.³

אולם במהרש"א (שם ח"א ד"ה וישמע), ביאר באופן אחר את המקור של הגמ' לכך שהיתה כאן 'שמועה מיוחדת', וביאר שדייקו זאת ממה שרק משה נפל על פניו, ואם כדברי המפרשים הנ"ל שהשמועה היתה 'דברי העדה', הלא נקהלו על משה ואהרן בשווה. ומדוע רק משה נפל על פניו?⁴ ⁵

3. עיין בחזקוני כאן, שאף הוא כתב שמשה נפל מחמת שנתבייש, אלא שלדבריו הבושה באה מחמת שחשדוהו שנתכוון לשום השררה על אחיו.

4. גם ה'כלי יקר' (כאן) התקשה מנ"ל לגמ' שחשד זה המוזכר בתהלים היה במעשה של קרח ועדתו, הלא אין לכך רמז בפסוק? וביאר שהבינה הגמ' שדבר זה נרמז בדברי קרח למשה: 'כי כל העדה כולם קדושים וקדושים פירושו גדורים מעריות, ומדוע תתנשאו על קהל ה' - הלא דבר זה יגרום לכם שתהיו נכשלים באשת איש, וכדברי חז"ל (סוטה ד:): 'כל המתגאה לסוף נכשל באשת איש'. ומשה הבין מדברי קרח שחשדוהו בכך. וזהו שנאמר: 'וישמע משה', שהבין כך מדברי קרח ולכן נפל על פניו.

5. אמנם לפירוש רש"י בטעם נפילת משה על פניו, לא קשה.

בסיבת העילה לחשד במשה ראה הערה⁶.

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם • קריאה לשלום או למלחמה?

(במדבר טז, יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיָּאב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה:

לצורך מה שלח משה לקרוא לדתן ואבירם? ומה משמעות לשון העליה שהוזכרה בתשובתם - 'לא נעלה'? 'לאיזה הר קרא להם משה לעלות'? (לשון הכלי יקר בתמיהתו)

רש"י מבאר שמשה חיזר אחריהם בכדי להשלימם בדברי שלום. וכמש"כ: 'מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום'⁷.

וענין ה'עליה' שהוזכרה בתשובתם, ביאר רש"י שהיתה זו טעות - 'פיהם הכשילים', שהיה להם לומר 'לא נבוא' ואמרו 'לא נעלה', 'לפי שאין להם אלא ירידה'.

בת"י מבואר שהזמנה זו כלל לא היתה לצורך שלום:

וְשִׁדְר מֹשֶׁה פּוֹלִין לְזִמְנָא לְבֵי דִינָא רַבָּא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיָּאב, וַאֲמְרוּ לֹא נִיסּוּק:

6. המהרש"א (ב"ק טז:): מבאר לפי שמשה רבנו פרש מאשתו על פי הדיבור, והיו ליצני הדור אומרים שאי אפשר לילוד אשה לפרוש מן האשה לכן חשדוהו. ובגמ' בסנהדרין הנ"ל למדו זאת מהפסוק שנאמר לאחר חטא העגל (שמות לג, ז): "ומשה יקח את אהלו ונטה לו מחוץ לאהל מועד". ומבאר רש"י שמפני שחשדו בו הוציא משה את אהלו מחוץ לאהל מועד. וכבר הקשו האחרונים שהלא פסוקים אלו נאמרו לאחר חטא העגל כמבואר במפרשים שם, והיה זה עוד קודם לכל הסיפור של קרח. עיי"ש. ועיין בריא"ף על העין יעקב שכותב להיפך שמשום שאהלו של משה היה מחוץ למחנה והיו הנשים יוצאות אליו, משום הכי חשדו בו. וצ"ע.

7. ובאור"ח הוסיף, שנתחכם משה לקרוא להם ביחידות כשאינם עם כל הקהל, אולי ירוויח דעתם אחד לאחד. וגם באמצעות החשיבות שהוא מחשיבם לדבר אליהם מכלל הנועדים.

[ושלח משה שלוחין לזמנם לבית הדין הגדול לדתן ולאבירם בני אליאב, ויאמרו לא נעלה]

מבואר בדבריו שמשה הזמין את דתן ואבירם לדין ומשפט בבית דין הגדול. ובכך מדוקדקת תשובתם שאמרו: 'לא נעלה', ולשון העליה שייכת בהליכה אל המשפט. וכמו שהוכיחו הרשב"ם והחזקוני (שפירשו כ"י כאן), ממה שנאמר (דבריהם כה, ז): 'ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים'. וכן אצל דבורה הנביאה נאמר (שופטים ד, ה): 'ויעלו אליה בני ישראל למשפט'. וכן ברות נאמר: (רות ד, א) 'ובעז עלה השער'.

כדברי ת"י מבואר אף בגמ' (מו"ק טז). שלמדה מפסוק זה את הדין שיש לשלוח שליח להזמין לבית דין כפי ששלח משה לקרוא לדתן ואבירם. וצ"ב כיצד עולים דברי גמרא זו עם דברי הגמ' בסנהדרין (ק). שהובאו ברש"י, שמשה קרא להם כדי להשלימם בדברים, וצ"ע.

עצם הדבר שמשה הזמין לדין דווקא את דתן ואבירם, משום שבשונה מקרח שערער על הכהונה והיתה לו כביכול 'עילה למחלוקת', לדתן ואבירם לא היתה כל סיבה לחלוק על משה ולכן הזמינם לדין, כי סבור היה שאולי יפרשו.

הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֹר לֹא נַעֲלָה • צָרוּר גִּדּוּפִים? או שיש שייכות בין תחילת דבריהם לסופם?

(במדבר טז, יד) אֶף לֹא אֶל אֶרֶץ זִבְתַּח לֵב וּדְבַשׁ הִבִּיאֲתָנוּ וַתִּתֵּן
לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וְכָרֶם הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֹר לֹא נַעֲלָה:

העניי האנשים ההם תנקר - מי הם 'האנשים ההם'?

רש"י מפרש שדיברו על עצמם, 'אפילו אתה שולח לנקר את עינינו - אם לא נעלה אליך, לא נעלה!⁸, ולפ"ז צ"ב מה השייכות בין תחילת המשפט בו דיברו על אי קיום ההבטחה לעלות

8. ואולם יש שפירשו שקאי על הזקנים שהלכו עם משה, ובאו לומר שמשה מאחיז את עיניהם - עיין אב"ע.

לארץ ישראל, לסופו - המדבר על ניקור עיניהם כביכול?

ואכן הרבה מן המפרשים (אב"ע רשב"ם חזקוני וספורנו) ביארו שיש קשר בין חלקי דבריהם ובאו לומר: וכי סבור אתה שאין לעדה עינים לראות ולהבין את תחבולותיך? ואת המכשול שעשית בכך שהוצאתנו מארץ מצרים - שהיא ארץ טובה למות במדבר הזה? כי לא קיימת את התנאי שניכנס לארץ. לכן לא נעלה אליך למשפט, **כי כבר איננו מאמינים אותך בשום הבחנה**.⁹

ת"י אף הוא מבאר את הקשר שבדבריהם אך באופן אחר:

**בְּרֵם לֹא לְאֶרֶץ עֶבְדָּא חֵלֵב וְדִבְשׁ אַעֲלֵתְנָא וַיְהִיבֶתָּ לָנָא אַחֲסָנִת
חֻקְלִין וְכַרְמִין, הַעֲיִינִיהוּן דְּגֻבְרִיא הָאִינוּן דְּבְּאֶרְעָא הֵיאָה תְּסַנְוֹד
וְתִנְצַח יִתְהוּן, לֹא נִיסֹק לְתַמּוֹן:**

**[גם לא לארץ עושה חלב ודבש העלתנו. ונתת לנו ירושת שדות וכרמים.
העיני האנשים ההם שבארץ ההיא תעווד ותנצח אותם, לא נעלה לשם]**

לדבריו מבואר שחזרו בדבריהם לפרשת המרגלים ואמרו, 'גם אם תנקר את עיניהם של יושבי הארץ לא נעלה לארץ ישראל'. וכך מתפרשים דבריהם: אף לא קיימת את הבטחתך להביאנו אל ארץ ישראל, מפני שהיא ארץ אוכלת יושביה והערים גדולות ובצורות ואין יכולת לכובשה. העיני האנשים ההם שבארץ ישראל תנקר? הלא לא תצליח בכך! וכמאמר המרגלים: 'מבלי יכולת ה' להביא אותנו אל ארץ זבת חלב ודבש'. 'כי חזק הוא ממנו'.

וכן כתב בפענח רזא (כאן): 'לא נוכל לעלות אליהם, לגודל רוב חזקם וגבורתם'.

בטעם הדבר שנקטו את הציוור של ניקור עיניים דוקא, ראה הערה¹⁰.

9. וראה באוה"ח (כאן): "העיני האנשים ההם תנקר - פירוש בוחרים ניקור עיניהם ממעלה אשר יובטחו בה ממנו, בזה גילו עוצם הפלגת השנאה אשר שנאה טובת הצדיק אצלם יותר מניקור עיניהם, לזה חרה אפו של משה מאוד".

10. הטעם שנקטו את אופן זה של 'ניקור העינים'. הוא עפ"י המובא במסכת סוטה (לו.) שבזמן כיבוש הארץ היתה צרעה שהטילה ארס בעיני יושבי הארץ, והיתה מסמאת את עיניהם.

וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת כָּל הָעֵדָה • המטרה הסופית של קרח - להעביר את משה ואהרן מן העולם!

(במדבר טז, יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד יְיָ אֶל כָּל הָעֵדָה:

כיצד גייס קרח את כל העדה שיעמדו לצידו?

רש"י מבאר בשם התנחומא שקרח הקהיל את העדה בדברי ליצנות: 'כסבורים אתם שעלי בלבד אני מקפיד? איני מקפיד אלא בשביל כולכם' וכו'.

אמנם ת"י מבואר שקרח השתמש באמצעי אחר:

וּבְנֵשׁ עֲלֵיהוֹן קָרַח יֵת כָּל בְּנִישֵׁתָא לְתַדַּע מִשְׁכֵּן זְמָנָא. וְאַתְנִטְלָ בְּעוֹתִירִיה דְּאַשְׁכַּח תְּרִין אוֹצְרִין מִן אוֹצְרֵי דְיוֹסָף מְלִיִּין כֶּסֶף וְדָהָב, וּבְעָא לְמִטְרֵד בְּהַהוּא עוֹתִירָא יֵת מִשָּׁה וְיֵת אַהֲרֹן מִן עֲלָמָא, אִילּוּלִי דְאַתְגְּלִי אִיקְרָא דִּי לְכָל בְּנִישֵׁתָא:

[ויאסף עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד, ויתנשא בעושרו שמצא שני אוצרות מאוצרותיו של יוסף מלאים כסף וזהב, ורצה לגרש בעושר ההוא את משה ואת אהרן מן העולם. אילולא שנתגלה כבוד ה' אל כל העדה]

ת"י מלמדנו על מקור עושרו של קרח - שמצא שנים מאוצרותיו של יוסף, ובאמצעותם ביקש לגרש את משה ואהרן מן העולם.¹¹ אמנם לא ביאר כיצד השתמש קרח בממונו לצורך זה. וכיצד הצליח להקהיל על משה ואהרן את כל העדה.

בגמ' סנהדרין (נב.), למדו מהפסוק בתהילים (לה, טז): 'בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שינמו', שקרח פיתה את העדה באמצעות אוכל ושתייה. וכך אמרו בגמ':

11. פרט זה שקרח התעשר מאוצרותיו של יוסף, מוזכר כבר בגמ' (סנהדרין קי.), אלא ששם נאמר שמצא רק אחד מאוצרותיו של יוסף.

בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה, חרק עליהן שר של
גיהנם את שיניו. וברש"י מבאר: ש'מעוג' הוא לשון של דבר הנאכל,
ובשביל חנופות של 'לגימות מעוג' - שהאכילם והשקם קרח לעדתו
ונתחברו עמו. חרק עליהם שר של גיהנם וכו'.

וכן איתא במדרש שמתואר את אופן גיוס ראשי הסנהדראות - מאתים חמישים איש מקריבי
הקטורת:

עמד קֶרַח וְעָשָׂה לָהֶם מִשְׁתָּה.

וכן מבואר במהרש"א (סנהדרין קי.), שאופן גיוסם של דתן ואבירם להילחם במשה רבנו היה
באמצעות ממון ששישלמו להם.

מדברי ת"י למדנו אף ענין נוסף על תכניתו של קרח, שמטרתו היתה להעביר את משה ואהרן
מן העולם! (דבר זה הוא חידוש ולא מצאנו לע"ע מקור נוסף לכך).

**הָאִישׁ אֶחָד יַחֲטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף • אינו מן
הראוי? או אינו משתלם? - ביאור טענת משה ואהרן**

**(במדבר טז, כב) וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ קֵל אֱלֹקֵי הָרוּחַת לְכָל
בֶּשֶׂר הָאִישׁ אֶחָד יַחֲטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף:**

**מדוע בחרו משה ואהרן להזכיר בתפילתם את שם ה' באופן של 'קל אלהי
הרוחות'?**

רש"י פירש 'אלקי הרוחות' - יודע מחשבות. וכיוונו לומר שאין מדת הקב"ה כמדת בשר
ודם, 'מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה, אינו יודע מי החוטא, לפיכך כשהוא כועס
נפרע מכולם, אבל אתה, לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא - האיש אחד הוא
החוטא, ואתה על כל העדה תקצוף'.

לפירוש זה נמצא שטענת משה ואהרן היתה, שאינו בדין ש'היודע מחשבות' יכלה את כל
העדה בחטאו של אחד ומהם.

אולם האב"ע פירש כפשוטו, שבאו להזכיר כוחו שבהיותו 'אלקי הרוחות' אשר הרוחות בידו יוכל ברגע קט לכלות את ישראל, והזכירו זאת כהקדמה לבקשת הרחמים שביקשו על ישראל.

ת"י מפרש לכאן באופן א:

**וְאֶתְּרַכְּנֵנוּ בְּצִלּוֹ עַל אֶפְיָהוֹן וְאַמְרוּ, אֵל אֱלֹהֵי רֹחַ נְשָׁמָתָא
בְּגוֹפֵי בְנֵי נֶשָׂא וּמִנִּיה מְתִיחָא רֹחָא לְכָל בִּישְׂדָא הָאִין גְּבֻרָא חַד
יִיחֹב וְעַל כָּל בְּנִישְׁתָּא יְהִי רוּגְזָא:**

[ויפלו בתפילה על אפיהם ויאמרו, קל אלוקים שנתן רוח נשמה בגופי בני אדם, וממנו ניתנת רוח לכל בשר, האם אדם אחד יחטא ועל כל העדה יהיה דוגז].

ת"י מפרש 'אלהי הרוחות' - 'שנתן רוח נשמה בגופי בני אדם, וממנו ניתנת רוח לכל בשר', אפשר שכוונתו למש"כ רש"י, שבאו לומר שה' יודע מחשבות, וזה נגזר מכך שהוא נתן ונותן רוח נשמה בגופי בני אדם. וממילא אין ראוי שיקצוף על כל העדה.

אך יתכן שכוונתו כפירוש שהובא באוה"ח הקדוש (כאן, פירוש ב'). שמשה ואהרן באו לדבר דברי ריצוי המתקבלים לפני ה'. ובהזכירם 'אלהי הרוחות' כיוונו לעורר תכלית רצון וחפץ ה' בברואים שיתנו שבח ותהילה לפניו, שהשיר והשבח שאומרים הנבראים בעודם בגופם בעולם הזה, הוא השיר הנרצה לפניו במדרגה הגבוהה ביותר, יותר משירת המלאכים, ויותר משירת הנבראים שהיו בעולם הזה ועלו למעלה, ויותר משירת הנשמות שעוד לא ירדו לעולם.

וזה שאמרו 'אלהי הרוחות' - 'אשר נותן רוח נשמה בגופי בני אדם וממנו ניתנת הרוח לכל בשר', כי חפצו ורצונו בשיר והשבח שבברואים בעודם בגופם ולכך נותן בהם רוח ונשמה. ונתכוונו משה ואהרן לומר שאם יקצוף על כל העדה בחטאו של אחד, יסובב 'הפסד קבלת אלהותך לרוחות שבבשר, שהוא רום תכלית חשקך'. ובזה מדוקדקים יותר דברי ת"י הנ"ל, ונמצא שטענת משה ואהרן היתה שאינו כדאי ומשתלם לכלות את כל העדה אשר בזה יסובב הפסד רב לחפץ ורצון ה' בשירת הברואים.

וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאַבִּירָם • מדוע הלך משה אליהם?

(במדבר טז, כה) וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאַבִּירָם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

לשם מה הלך משה אל דתן ואבירם. ומדוע עשה זאת טרם שמסר את דבר ה' לבני ישראל: 'העלו מסביב למשכן קרח וכו'?

בת"י מתבאר הדבר:

וְקָם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְאוֹכְחָא לְדָתָן וְאַבִּירָם, וַאֲזַל בְּתֵרוֹי סְבִי יִשְׂרָאֵל:
[וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ לְהוֹכִיחַ לְדָתָן וְאַבִּירָם, וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל]

מבואר בת"י שעוד לפני שהזהיר משה את כל ישראל להעלות מסביב למשכן קרח, ניסה משה למחול על כבודו, וללכת בעצמו אל דתן ואבירם כדי להוכיחם, אולי יסירו גם הם את עצמם מ'עדת קרח'.

וכך אמרו במדרש: "ואע"פ ששמע משה מפי הגבורה כך (שתבלעם הארץ), לא אמר להם עד שהלך והתירה בהן, שנאמר 'ויקם משה' וילך אל דתן ואבירם".

וראה באור החיים (כאן) שביאר, שסיבת כל המחלוקת של קרח, היו דתן ואבירם, שהם שכנעו את קרח לצאת נגד משה רבנו, ואולי לכן הלך משה לדבר עמם, כי הם היו שורש המחלוקת¹².

12. ודלא כדברי המהרש"א שהובא לעיל, שקרח שכר את דתן ואבירם בממונו.

במאמר המוסגר במהרש"א ע"ד הגמ' (בסנהדרין קט:): נראה שדתן היה הרשע הגדול ואבירם היה טפל אליו, ולכן נקרא אבירם בשם זה, לפי שאיבר את עצמו מלעשות תשובה ונשאר בדרכו של דתן, וזאת למרות שדתן הכהו במעשה שבגינו קרא משה לדתן: 'רשע למה תכה רעך'. ומשמע מזה שדתן היה הרשע ואבירם היה נגרר אחריו, ורשעותו היה במה שהמשיך להיגרר אף שהיה לו סיבה לעוזבו. אמנם בספר הליקוטים מהאריז"ל פרשת קורח סימן ט"ז מבואר להיפך שאבירם היה רשע טפי וז"ל: "דע לך כי דתן ואבירם נתגלגלו בשני פרים שהקריב אליהו ז"ל, ודע כי דתן היה יותר ממותק מאבירם ולכן עלה הפר בגורל ה' יתברך. אמנם אבירם שהיה יותר רשע לא עלה לה' ועלה בגורל של הבעל".

סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה • דתן ואבירם מחויבים היו מיתה עוד מילדותם!

(במדבר טז, כו) וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי
האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל
חטאתם:

ממתי נקראו דתן ואבירם רשעים?

כבר במצרים כשפגש משה את דתן ואבירם מתקוטטים, נאמר (שמות ב, יג): 'ויאמר לרשע
למה תכה רעך', הרי שכונה משה את דתן ואבירם רשעים, כבר בעודם במצרים.

ת"י כאן מונה את כלל המקומות בהם הכעיסו דתן ואבירם את ה' ועברו בחוצפתם על דברי
משה:

ומליל לבנשתא למימר, זורו כדון מעלוי משפני גובריא חייביא
אליין, דאתחייבו קטול מן טליותהון, במצדים פרסימו מסטדין
דילי בד קטלית ית מצדאי. על ימא ארגיזו קדם יי. באלוש
אפיסו ית יזמא דשבתא. כדון אדמנו על מימדא דיי, בגין בן חזי
לגידויהון ולגמדא ית כל גיכסיהון. ולא תקרבון בכל מה דאית
להון דלמא תלקון בכל חוביהון:

[וידבר אל העדה לאמר, סורו מעל אהלי האנשים החטאים האלה,
שנתחייבו מיתה מקטנותם, במצדים פרסמו סודות שלי כאשר הדגתי
את המצדי. על הים הרגיזו לפני ה', באלוש בטלו את יום השבת, ובעת
נודמנו על מאמר ה', בגלל זה ראוי לנדותם ולכלות את כל נכסיהם, ולא
תגעו בכל מה שיש להם]

מת"י עולים כמה דברים:

גילוי סוד הריגת המצרי

א. דתן ואבירים התחייבו מיתה כדין 'מוסרים' שרדפו את משה במצרים במה שפרסמו את דבר הריגת המצרי. וכמו שאמר ה' למשה כשציווהו לחזור למצרים - (שמות ד, יט): 'כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך'. ובת"י שם ביאר, שמיתה זו אמורה על דתן ואבירים שירדו מנכסיהם ונחשבים כמתים (וכפרש"י והגמ' בנדרים ז:).

הרגיזו על ים סוף

ב. חטא נוסף מונה ת"י, שדתן ואבירים הרגיזו את ה' על ים סוף. ולכאור' כוונתו למה שנאמר במדרש (שמו"ר א, כט): 'וימרו על ים בים סוף' - מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים, כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר.¹³

עוד יתכן שכוונתו למה שנאמר בתרגום שה"ש (א, ט), שבשעה שנבקע הים, ניגב ה' את המים אך לא ניגב את הטיט. ואמרו רשעי הדור ההוא, שכביכול אין כח ביד ה' לנגב את הטיט, ורצה ה' לכלות את עם ישראל אלמלא זכות האבות וכו'. וזה מדויק מדברי התרגום שם שכתב שדבר זה נאמר על ידי הרשעים וערב רב ונכרים אשר ביניהם, הרי שמלבד הערב רב היו גם רשעים מבני ישראל שכך אמרו, ודתן ואבירים מכוונים כסדר 'רשעים'.¹⁴

וראה מה שכתב התנוד"א:

ודתן ואבירים יצאו נצבים - כיוצא בדבר אתה אומר 'ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם' (שמות ה, כ)... מה נצבים האמור להלן דתן ואבירים הרשעים, אף נצבים האמור כאן דתן ואבירים הרשעים... מיכן אמרו כל מה שאתה יכול לתלות ברשע תלהו. (תנוד"א סדר אליהו רבה פ"ח)

13. בת"י (שמות יד, ג) מבואר שדתן ואבירים כלל לא רצו לצאת ממצרים והצטרפו רק לאחמ"כ. ואמנם לא מפורש בדבריו כיצד הצטרפו לבני ישראל, אך אחד האפשרויות היא שנכנסו בשבילים שנבקעו ביחד עם המצרים והצטרפו לבני ישראל. ולפ"ז מסתדר היטב מה שהמרו על הים שהרי נכנסו יחד עם המצרים וראו כיצד הם עולים מצד אחר.

14. אמנם ראה מה שהארכנו בדבר זה - בהגש"פ 'פניני תרגום יונתן', שלכאור' ת"י חולק על פרט זה שהטיט לא היה נגוב ולדבריו היתה הקרקע יבשה לחלוטין.

חילול שבת באלוש

ג. חטא נוסף מונה ת"י והוא שחטאו **בחילול שבת באלוש** - ולכאור' כוונתו למה שאירע עם **ליקוט המן** ביום השביעי, שנאמר: (שמות טז, כז): 'ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט' ובת"י שם גילה מי הם היוצאים? 'רשיעי עמא'.

החילול שחיללו היה, מה שהוציאו מרה"י לרה"ר והלכו ד"א ברה"ר, **עם הכלים שהוציאו עמם בשביל לשאת את המן שהיה בדעתם לאסוף**. או מה שפיזרו ברה"ר את המן ששמרו ברה"י, כדי להוכיח שגם בשבת יורד מן ולא כדברי משה.

במדרש מובא שאף הם אלו שהותירו את המן והעלה תולעים:

וַיִּזְתְּרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ, אֵלֶּיז מִחֶסְרֵי אֲמֻנָה שֶׁהָיוּ בָהֶם, וְאִי הֵם, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אֵלֶּיז דָּתוֹ וְאַבְיָדָם, נֶאֱמַר כָּאֵן אֲנָשִׁים, וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן אֲנָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טז, כו): סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְיִי הָאֲנָשִׁים, מָה אֲנָשִׁים שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְהֵלֶן דָּתוֹ וְאַבְיָדָם, אִף אֲנָשִׁים שֶׁנֶּאֱמָרוּ כָּאֵן דָּתוֹ וְאַבְיָדָם. (שמו"ר - כה, י)

וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֵיתֵיהֶם נָסוּ לְקָלָם • לקולם של

מי - מה היה הקול הזה?

**(במדבר טז, לד) וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֵיתֵיהֶם נָסוּ לְקָלָם כִּי אָמְרוּ
כֵּן תִּבְלַעֲנֵנוּ הָאָדָמָה:**

מפני איזה קול נסו? מקול השמועה או מקולות ממש?

רש"י פירש 'בשביל הקול היוצא על בליעתן'. לכאור' היינו הקול שהתפרסם על עצם בליעתם.

ובתוי"ט (אבות פ"ה מ"ו) ביאר דברי רש"י **שיצא קול מהאדמה עצמה**, והכריז על כל הנעשה עם עדת קרח הבלועים בתוכה, שירדו לדיוטא התחתונה של גהינם. ולכך בני ישראל נסו

מקולות מפחידים אלו (ולא התקרבו אליהם לסייע כדרך הבריות, ואולי אילו היה מדבר הכתוב על זעקתם של הנבלעים היה אמור להיות שיתקרבו בני"א אל המבקשים עזרתם). וזהו 'ופצתה' מלשון פציית שפתים, ועל הבליעה עצמה נאמר לשון 'ותפתח הארץ את פיה', שבשעה זו פתחה את פיה רק לבלוע אותם, ולא להשמעת קול.

אולם בת"י מפרש שהקול הוא קול הנבלעים:

וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּחִזְרָנְתָּהוֹן עֲדָקוּ מִן דְּחִיל קְלָחוֹן, הֵיךְ צִוּחוֹן
וְאָמְדִין: זָכָא הוּא יִי, וְקוּשְׁטָא הֵיךְ דִּינִי, וְקוּשְׁטָא הֵינִין פְּתִגְמִי
מִשָּׁה עֲבָדִיהּ, וְאַנְן דְּשִׁיעִיָּא דְּמִדְּנָא בֵּיהּ. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲפָכוּ כְּדִי
שְׁמַעוּ, אֲרוֹם אָמְרוּ דְּלִמָּא תִּבְלוּעַ יְתֵן אֲרַעָא:

[וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו מפחד קולם, איך צועקים ואומרים:
צדיק הוא ה' ואמת הוא דינו, ואמת הם דברי משה עבדו, ואנחנו רשעים
שמרדנו בו, ובני ישראל נסו כאשר שמעו כי אמרו פן תבלענו הארץ]

ת"י מבאר שישראל אשר סביבותיהם נסו מפחד קול הנבלעים שצווחו ואמרו: 'זכאי הוא ה'
ואמת דיניו ואמת הם דברי משה עבדו' וכו'.

אמנם בת"י חוזר שוב ומסיים שבני ישראל נסו כאשר שמעו, כי חששו פן תבלעמו הארץ.
ויש לידע מה בא להוסיף בדבר זה, הלא כבר כתב שנסו מבהלת הקולות שצעקו הנבלעים?

ויתכן שהוספה זו מלמדת שת"י סבור שהיה כאן ב' שלבים: שלב א' - מתחילה המעגל
שעמד סמוך לדתן ואבירם - 'אשר סביבותיהם' - נסו מקולות הבלועים וזעקתם. ושלב ב',
בני ישראל אשר עמדו בריחוק משם, שמעו רק את השמועה ולא שמעו את הקולות, ונסו
מכח השמועה. וזהו שפירש את ב' הפירושים (אמנם במדרש שהובא להלן מבואר שקולם היה הולך
בכל מחנה ישראל).

כדברי ת"י שנסו מקולות הבלועים, מבואר במדרש בכמה מקומות:

נסו לקולם - שהיו צווחין למשה, משה רבנו הצילנו. (תנחומא ישן
הובא בתו"ש כאן)

נסו לקולם - כיו שהיו נבלעים, היו מצווחים ואומרים: משה מלך
ונביא, ואהרן כהן גדול, ותורה נתנה מן השמים. והיה קולן הולך בכל
מחנה ישראל, שנאמר 'וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם'
וגו'. (תנחומא ישן הובא בתו"ש כאן)

**בְּהִקְהַל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל אֹהֶל
מוֹעֵד וְהָיָה כִּסֵּהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד • אחרי כל המעשה
של קרח היה שלב שבני ישראל בקשו להרוג את משה ואהרן!**

**(במדבר יז, ז) וַיְהִי בְּהִקְהַל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל
אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כִּסֵּהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יי:**

לשם מה נקהלו העדה על משה ואהרן?

האב"ע כותב: "כל קהלה ואחריה 'על', היא למריבה". אולם ת"י מפרש יתרה מכך:

**וְהָיָה בְּאַתְבְּנָשׁוֹת בְּגִישָׁתָא עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן לְמִקְטִלְהוֹן. וְאַתְפְּנִי
לְמִשְׁכֹּן זְמָנָא וְהָא חֲפִיָּיָא עֲנֵן אִיקָר שְׂכִינְתָא וְאַתְגְּלִי תַּמָּן אִיקָדָא
דִּי:**

**[וַיְהִי בְּהִקְהַל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן לְהַרְגָם. וַיִּפְּנוּ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה
חִיפָהוּ עֲנֵן כְּבוֹד הַשְּׂכִינָה וַיִּתְּגַלֶּה שֵׁם כְּבוֹד ה']**

ת"י מבואר שהעדה נקהלו על משה ואהרן כדי להרגם! והנה ידוע שכל מקום שנאמר הלשון
'להקהל על' - פירושו מחלוקת ועימות. כך גם כאן נקהלו לצורך זה והתגלות ה' בענן מנעה
מהם לעשות את זממם.

וכמו שנאמר במכילתא:

והנה כבוד ה' נראה בענן - ר' אסי בן שמעון אומר כל זמן שישיראל
מבקשים לרגם את משה ואת אהרן, מיד כבוד ה' נראה בענן. (מכילתא
בשלח מסכתא ד'ויסע' פ"ב)

כעין דברי ת"י בדבר ההתקהלות נאמר במדרש:

ויהי בהקהל העדה - כדי ליראם ולבהלם¹⁵ (לקח טוב).

**כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְיָ • תאור של מצב? או שם של מלאך
מחבל?**

(במידבר יז, יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן קַח אֶת הַמִּחָתָה וְתֵן עָלֶיהָ
אִשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֶת וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל הָעֵדָה וְכִפֹּר עֲלֵיהֶם
כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְיָ הַחֹל הַנֶּגֶף:

מה ומיהו ה'קצף' אשר יצא מלפני ה'?

בת"י מתבאר הדבר:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, סֵב יְת מִחָתָיָא וְהֵב עָלָה אִישׁתָּא מֵעִלּוּי
מִדְּבָחָא. וְשׂוּי קִטּוֹרֶת בּוֹסְמִין עַל אִישׁתָּא. וְאוֹכִיל בְּפָרִיעַ לְוֹת
בְּגִישׁתָּא, וְכִפֹּר אֲמִטּוּלָהוֹן, אָרוּם נֶפֶק מִחֲבָלָא דְאַתְּבָלוּ בְּחוּרֵב
דְּשִׁמְיָה קֶצֶף, מִן קֳדָם יְיָ בְּחוּרֵמְנָא שְׂרִי לְקִטְלָא:

15. מבואר שנתכוונו לרעה, אך לא מבואר שמתכוון להרגם ממש כמש"כ ת"י.

[וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קַח אֶת הַמַּחֲתָה, וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. וְשִׁים קְטֹרֶת סָמִים עַל הָאֵשׁ, וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל הָעֵדָה וּכְפַר בְּשִׁבִּילָם, כִּי יֵצֵא הַמַּחֲבֵל שֶׁהִתְכַּלָּה בַּחֹרֶב אֲשֶׁר שָׁמוּ קִצֵּף מֵאֵת ה' בְּרִשּׁוֹת הַחֵל לַהֲרוֹג]

ת"י מגלה ש'קצף' הוא אחד ממלאכי החבלה שקשור למעשה אשר עשו בני ישראל - בחורב והוא חטא העגל וכנאמר: (דברים ט, ח) 'ובחורב הקצפתם את ה'". ומלאך זה יצא אז לחבל אלא שעוכב עד עתה, וכעת ניתנה לו הרשות להשחית, היות והתברר שחטאם של בני לא נמחה.

מלאך חבלה זה אכן מוזכר בת"י בהקשר לחטא העגל אלא ששם מבואר שמשחית זה התכלה על ידי תפילתו של משה. וכך כותב ת"י על הפסוק (דברים ט, יח-יט): "ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה... כי יגרתי מפני האף והחמה אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם":

בעת ההיא נשתלחו מאת ה', חמשה מלאכי חבלה לחבל את ישראל, אף, וחמה, וקצף, ומשחית, וחרון. וכאשר שמע משה רבם של ישראל, הלך להזכיר שם הגדול והמכובד והעמיד מקבריהם אברהם ויצחק ויעקב ויעמדו בתפילה לפני ה'. ומיד כלו שלשה מהם, ונשארו שנים - אף וחימה. בקש משה רחמים וכלו גם שניהם. וחפר שיח בארץ מואב וטמנם בשבועת שם הגדול והנורא.

הרי שהמשחית הנקרא 'קצף' היה אחד מג' המזיקים שנתכלו בתפילת האבות שקמו מקבריהם על ידי שהזכיר משה השם הגדול והנכבד.

וצ"ב שהלא מאורע זה קדם הרבה למעשה קרח, ועדתו שהרי היה זה בארבעים יום האמצעיים שבין י"ח בתמוז לכ"ט באב, שבהם העתיר משה על ישראל ארבעים יום וארבעים לילה שיסלח להם ה' על חטא העגל ולא ימותו בחטאם (וכמבואר ברש"י שם - דברים ט, יח). ומעשה קרח היה לאחר חטא המרגלים שהיה שנה אחרי כן, וצ"ע.¹⁶

16. וראה בגמ' נדרים לב. "ויש אומרים לחימה הרגו, שנאמר חימה אין לי. ומשני תרי חימה הוו, ואב"ע גודנא דחימה - (חיל של חימה)". ואולי אף בקצף צ"ל כן, שהיה ב' מיני קצף. אולם בת"י משמע שזה אותו קצף אשר התכלה בחורב וצ"ע. (וע"ע תוס' ב"ב ט: וע"ז ד.)

הן גֻּועֵנוּ אֲבָדְנוּ כָּלְנוּ אֲבָדְנוּ • ביאור לשון האבידה שהשתמשו בו בג"י על עדת קרח!

(במדבר יז, כז) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גֻּועֵנוּ
אֲבָדְנוּ כָּלְנוּ אֲבָדְנוּ:

מדוע התבטאו כך בני ישראל: הן גוענו' - 'כולנו אבדנו'? הלא לא מתו כולם?

במפרשים (רשב"ם, חזקוני) ביארו שפסוק זה הוא הקדמה להמשך דבריהם - 'כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות האם תמנו לגוע?' כלומר על שם העתיד, שאם כל מי שיתקרב אל משכן ה' ימות, הרי שכולנו אובדים מדי יום ביומו.

ת"י מפרש באופ"א:

וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה לְמִימְדוֹ, הֲאֵם מִיֵּן אִישׁתִּי צִיָּאוּ בְּשִׁלְהוֹבִית
אִישׁתָּא. וּמִן אֲתַבְּלֵעוּ בְּאֲדָמָא וְאֲבָדוּ. הֲאֵם אֲנַחְנָא חֲשִׁיבִין כְּאִילוֹ
אֲבָדְנָא כּוֹלְנָא:

[וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, הֲנָה מִמֶּנּוּ נִכְדַּתָּה בְּשִׁלְהַבַּת אֲשִׁי.
וּמִמֶּנּוּ נִבְלָעוּ בְּאֲדָמָה וְנִאֲבָדוּ, הֲנָה אֲנַחְנוּ חֲשׁוּבִים כְּאִילוֹ אֲבָדְנוּ כּוֹלְנֵנוּ]

ת"י מתרגם שבג"י ביקשו ממושה היות ומהם מתו בשלהבת האש, ומהם נבלעו באדמה ואבדו חשובים הם כמתים, ולא שמדובר כאן על מיתה עתידית אלא על המצב העכשווי, שכעת חשובים הם כמתים.

וביאור הדבר ביאר בספר 'בית אהרן' להג"ר אהרן כהן זצ"ל, על פי המדויק בדברי ת"י על מה שנאמר לעיל (במדבר טז, כט) 'ופקודת כל האדם יפקד עליהם' ובת"י שם כתב לשון של סכום - **מלשון סיכום** כלומר 'אם ימותו כמות כל האדם והסכום של כל אדם יסתכם גם עליהם'.

וביאר ה'בית אהרן' שהיות וכל הנשמות נאספות אל מתחת לכסא הכבוד ומכולם יחד נוצר

כמין סיכום ימיהם ושנותם. הרי שעדת קרח עליהם נאמר - שירדו חיים לשאול ונאבדו מתוך הקהל, נחסר הסיכום הזה, כי לא מתו במיתה כדרך העולם אלא נאבדו ונשמותיהן אינם חלק מהסיכום וההתכללות שנעשית בכסא הכבוד.

וזהו שאמרו בני ישראל בפסוק כאן אל משה ואהרן, שהיות ונאבדו כל עדת קרח מהסיכום הכללי הרי **'שכולנו אבדנו'** כי עתה יחסר הסיכום הכללי.

והנה בדבר זה נחלקו בגמ' (סנהדרין קט:): האם לעדת קרח יש חלק לעולם הבא או שנכרתו ממנו לגמרי. לביאור זה בת"י נצט"ל שס"ל כדעת רבי עקיבא:

ת"ר עדת קרח אין להם חלק לעוה"ב שנאמר 'ותכס עליהם הארץ' - בעולם הזה. 'ויאבדו מתוך הקהל' - לעולם הבא דברי רבי עקיבא. רבי יהודה בן בתירא אומר הרי הן כאבידה המתבקשת, שנאמר 'תעיתי כשה אובד בקש עבדך' וברש"י - שכך אמר דוד על בני קרח הם תעו כשה אובד ואתה ברחמיך הרבים בקש עבדך ותביאם לחיי העולם הבא.

ברית מלח • מה היא ברית המלח?

(במדבר יח, יט) האם ברית מלח ענינה להמתיק את הקרבנות? או ברית עם המים שיהיו מלוחים? או סמל של נצחיות? - יישוב סתירה משולשת לכאורה בדברי ת"י בפרשתנו ובעוד ב' מקומות. ראה באריכות בגיליון פרשת ויקרא.

